

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เพื่อวิเคราะห์หาตัวแปรที่สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิต และกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิตในภาคเหนือของประเทศไทย ตลอดจนหาลำดับความสำคัญของตัวแปรจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิตและกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและตัวอย่างประชากร

ประชากรคือ บุคคลที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (นับตามปฏิทิน) มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย 17 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน ตาก กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ เพชรบูรณ์ นิจิตร นครสวรรค์ อุทัยธานี และเป็นผู้ที่ไม่มีภาวะจิตเสื่อม

กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิต เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มารับบริการในโรงพยาบาลประจำจังหวัดที่คลินิกจิตเวช คลินิกผู้สูงอายุ คลินิกตรวจโรคทั่วไป ได้รับการวินิจฉัยว่ามีปัญหาสุขภาพจิต หรือมารับบริการที่แผนกตรวจโรคทั่วไป ผ่านการทดสอบภาวะเครียดได้คะแนนสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยมาตรฐาน และผ่านการทดสอบภาวะจิตเสื่อมได้คะแนนมากกว่า 9 คะแนน

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มารับบริการในโรงพยาบาลชุมชนที่คลินิกผู้สูงอายุ และผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชน ผ่านการทดสอบภาวะเครียดได้คะแนนต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยมาตรฐาน และผ่านการทดสอบภาวะจิตเสื่อมได้คะแนนมากกว่า 9 คะแนน

ตัวอย่างประชากร คือ ผู้สูงอายุจำนวนอย่างน้อย 280 คน ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน ซึ่งมีขั้นตอนในการคัดเลือกตัวอย่างประชากร ดังนี้คือ

1. ขนาดตัวอย่างประชากร เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรที่นำมาศึกษา 14 ตัวแปร และเป็นการวิเคราะห์ตัวแปรจำแนกกลุ่ม ขนาดตัวอย่างประชากรอย่างน้อยควรเป็น 20

เท่าของตัวแปร (Kerlinger & Pedhazur, 1982) ดังนั้นตัวอย่างประชากรในการศึกษาครั้งนี้จึงมีขนาดอย่างน้อย 280 คน จำแนกเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิต และกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต กลุ่มละอย่างน้อย 140 คน

2. เพื่อให้ได้ตัวอย่างประชากรทั่วภาคเหนือ จึงแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 เขตตามความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่จังหวัด ได้จังหวัดที่มีความหนาแน่นมากและจังหวัดที่มีความหนาแน่นน้อยเรียงลำดับกันไป และใช้วิธีสุ่มตัวอย่างหลายขั้นตอน เพื่อให้ได้จำนวนตัวอย่างประชากรที่ต้องการ

3. สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เลือกจังหวัดที่เป็นตัวแทนเขตประชากรหนาแน่นมาก 2 จังหวัด และจังหวัดที่เป็นตัวแทนเขตประชากรหนาแน่นน้อย 2 จังหวัด ในอัตราส่วน 1 : 4 ได้ตัวแทน 4 จังหวัด

4. แต่ละจังหวัดใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งเขตอำเภอที่มีประชากรหนาแน่นมาก กับเขตที่มีประชากรหนาแน่นน้อยและสุ่มตัวแทนแต่ละเขตมา 1 อำเภอ จะได้ตัวอย่างประชากรในแต่ละจังหวัดเป็นตัวอย่างประชากรที่มีความหนาแน่นมาก 1 อำเภอ ตัวอย่างประชากรที่มีความหนาแน่นน้อยอีก 1 อำเภอ ตัวอย่างประชากรที่มีความหนาแน่นน้อยอีก 1 อำเภอ

รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร 4 จังหวัด 8 อำเภอ ซึ่งจังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นมาก ได้แก่ จังหวัดสุโขทัยและเชียงใหม่ จังหวัดที่มีประชากรหนาแน่นน้อย ได้แก่ จังหวัดลำปางและพิษณุโลก ส่วนอำเภอที่มีประชากรหนาแน่นมาก ได้แก่อำเภอศรีสำโรง พาน แม่ทะ วังทอง และอำเภอที่มีประชากรหนาแน่นน้อย ได้แก่ อำเภอศรีสัชชาลัย แม่สรวย งาว วัดโบสถ์ (ตารางที่ 1,2)

ตารางที่ 1 เนื้อที่ จำนวนประชากร และความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่จำแนกตามจังหวัด ภาคเหนือของประเทศไทย เรียงจากความหนาแน่นมากไปหาความหนาแน่นน้อย

จังหวัด	เนื้อที่ (ตร.กม.)	จำนวนประชากร (คน)	ความหนาแน่น ต่อพื้นที่ 1 ตร.กม.
1. พิจิตร	4,531.013	559,823	123.55
2. นครสวรรค์	9,597.677	1,088,542	113.41
3. ลำพูน	4,505.882	419,633	93.13
4. สุโขทัย	6,596.092	593,689	90.01
5. เชียงราย	11,678.369	1,043,423	89.35
6. พะเยา	6,335.060	505,359	79.77
7. กำแพงเพชร	8,607.490	672,693	78.16
8. เพชรบูรณ์	12,668.416	958,615	75.67
9. แพร่	6,538.598	494,129	75.57
10. พะเยา	10,815.854	791,279	73.16
11. เชียงใหม่	20,107.057	1,382,136	68.74
12. ลำปาง	12,533.961	775,812	61.90
13. อุตรดิตถ์	7,838.592	461,722	58.90
14. อุทัยธานี	6,730.246	305,858	45.45
15. น่าน	11,472.072	451,485	39.36
16. ตาก	16,406.650	356,342	21.72
17. แม่ฮ่องสอน	12,681.259	174,777	13.78

ตารางที่ 2 จังหวัดและอำเภอที่ได้จากการสุ่มตัวอย่าง

จังหวัด		อำเภอ	
หนาแน่นมาก	หนาแน่นน้อย	หนาแน่นมาก	หนาแน่นน้อย
สุโขทัย		ศรีสำโรง	ศรีสำโรง
เชียงใหม่		พาน	แม่สรวย
	ลำปาง	แม่ทะ	งาว
	พิจิตร	วังทอง	วัดโบสถ์

หลังจากนั้นตรวจรายชื่อผู้สูงอายุที่มารับบริการของโรงพยาบาลประจำจังหวัด ในคลินิกจิตเวชคลินิกผู้สูงอายุ และคลินิกตรวจโรคทั่วไป ในแผนกผู้ป่วยนอก นำรายชื่อผู้สูงอายุที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีปัญหาสุขภาพจิต หรือผู้สูงอายุที่มารับบริการตรวจโรคทั่วไปมาสุ่มตัวอย่างมีระบบ คนเว้น 1 คน นำมาทดสอบภาวะจิตเสื่อม โดยใช้แบบประเมินภาวะจิตเสื่อมของ บรรลุ คีรีพานิช (2531) เพื่อคัดเลือกผู้สูงอายุที่ไม่มีภาวะจิตเสื่อม แล้วทดสอบภาวะสุขภาพจิต โดยใช้แบบสำรวจความเครียดทดสอบภาวะสุขภาพจิต ได้คะแนนความเครียดสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยมาตรฐาน ใช้แบบทดสอบภาวะจิตเสื่อม และแบบสำรวจความเครียดนี้คัดเลือกผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตจนครบทุกโรงพยาบาลประจำจังหวัด

ผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต ตรวจรายชื่อผู้สูงอายุจากสำมะโนประชากรของอำเภอที่เป็นตัวแทน 8 อำเภอ นำรายชื่อมาสุ่มตัวอย่างมีระบบคนเว้น 1 คน ทดสอบภาวะจิตเสื่อมโดยใช้แบบประเมินภาวะจิตเสื่อมของบรรลุ คีรีพานิช เพื่อคัดเลือกผู้สูงอายุที่ไม่มีภาวะจิตเสื่อม นำมาทดสอบภาวะสุขภาพจิต โดยใช้แบบสำรวจความเครียดทดสอบภาวะสุขภาพจิต โดยใช้แบบสำรวจความเครียด (HOS) ได้คะแนนความเครียดต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยมาตรฐาน ถือว่ามีสุขภาพจิตดี ใช้แบบสำรวจความเครียดคัดเลือกผู้สูงอายุที่มีสุขภาพจิตดีจนครบขนาดตัวอย่างประชากรแต่ละอำเภอ และตรวจรายชื่อสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจากทะเบียนประวัติของโรงพยาบาลประจำอำเภอ นำรายชื่อมาสุ่มตัวอย่างมีระบบคนเว้น 1 คน ทดสอบภาวะจิตเสื่อม แล้วนำผู้สูงอายุที่ไม่มีภาวะจิตเสื่อมมาทดสอบภาวะสุขภาพจิต โดยใช้แบบสำรวจความเครียด (HOS) ได้คะแนน

ความเครียดต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยมาตรฐาน ถือว่ามีสุขภาพจิตดี ใช้แบบทดสอบภาวะจิตเสื่อมและแบบสำรวจความเครียดนี้ คัดเลือกผู้มีสุขภาพจิตดี จากชมรมผู้สูงอายุ และจากส่ามะโนประชากร นครบทุกอำเภอและจังหวัด (ตารางที่ 3,4)

ตารางที่ 3 จำนวนผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิตและไม่มีปัญหาสุขภาพจิต มีขนาดประชากรที่สุ่มได้ เพื่อศึกษาจำนวน 300 คน

จังหวัด	ประชากรผู้สูงอายุ (คน)	ขนาดตัวอย่างประชากร (คน)
สุโขทัย	48,032	60
เชียงใหม่	71,092	84
ลำปาง	79,092	92
พิษณุโลก	57,447	64

ตารางที่ 4 เขตพื้นที่จังหวัด อำเภอที่เป็นตัวแทน และขนาดประชากรผู้สูงอายุแต่ละแห่ง

จำนวนตัวอย่างประชากรที่มีปัญหา สุขภาพจิต			จำนวนตัวอย่างประชากรที่ไม่มี ปัญหาสุขภาพจิต			
จังหวัด	สถานบริการสุขภาพประจำ จังหวัด	จำนวน	อำเภอ	ผู้สูงอายุ ในชุมชน	ชมรม ผู้สูงอายุ	จำนวน
สุโขทัย	โรงพยาบาลศรีสังวร	30	ศรีสำโรง	7	8	15
			ศรีสัชนาลัย	8	7	15
เชียงใหม่	โรงพยาบาลเชียงใหม่ ประชาชนเคราะห์	42	พาน	10	11	21
			แม่สรวย	11	10	21
ลำปาง	โรงพยาบาลลำปาง	46	แม่ทะ	11	12	23
			งาว	12	11	23
พิษณุโลก	โรงพยาบาลพุทธชินราช พิษณุโลก	32	วังทอง	8	8	16
			วัดโบสถ์	8	8	16
รวมจำนวนตัวอย่างประชากรที่มีปัญหา สุขภาพจิต		150 คน	รวมจำนวนตัวอย่างประชากรที่ ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต			150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ มีทั้งหมด 6 ส่วน โดยมีวิธีการสร้างตามลำดับคือ

1. ศึกษาจากตำรา งานวิจัย บทความ และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้กรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือ
2. สร้างเครื่องมือในการวิจัยตามกรอบแนวคิดและคำจำกัดความของการวิจัย (หน้า 8 - 10)

ลักษณะของเครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ 2 ประเภท คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการจำแนกประชากร มี 2 ส่วน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มี 4 ส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการจำแนกประชากร

ส่วนที่ 1 แบบวัดภาวะเครียด

เป็นแบบวัดภาวะเครียด (Health Opinion Survey) ซึ่งเป็นแบบสำรวจสภาวะสุขภาพจิตของประชาชนโดยทั่วไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อบุคคลเกิดความเครียดจะแสดงอาการปรากฏออกมาทั้งทางร่างกายและจิตใจ บ่งบอกถึงสภาวะสุขภาพจิตที่ไม่ดี แบบสำรวจความเครียดนี้สร้างขึ้นมาใช้ครั้งแรกที่ Stirling County ในปี คศ. 1950 - 1969 อันเป็นโครงการของ Social Psychiatry มหาวิทยาลัยคอร์เนล สหรัฐอเมริกา ซึ่งพันเอกหญิง บรรจง สืบสมาน ได้ดัดแปลงมาใช้ในประเทศไทยเป็นท่านแรก และแบบสำรวจนี้มีผู้ทดลองใช้แล้วในประเทศไทยประมาณ 5 - 6 ครั้ง พบว่าได้ค่าเฉลี่ยความเครียดเท่ากันหรือใกล้เคียงกันทุกครั้ง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นแบบสำรวจที่เชื่อถือได้และสามารถให้บุคลากรที่มีจิตแพทย์เป็นผู้ใช้เสมอไป จึงเหมาะที่จะใช้สำรวจในบุคคลทั่ว ๆ ไปได้ทุกกลุ่ม เพื่อประเมินสภาวะสุขภาพจิตได้ แบบสำรวจนี้ประกอบด้วยคำถามปลายปิด จำนวน 20 ข้อ ข้อคำถามทั้งทางบวกและทางลบ

การให้คะแนนแบบสำรวจความเครียด มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

	ข้อความทางด้านบวก	ข้อความทางด้านลบ
เคยบ่อย ๆ	3	ให้ 1 คะแนน
เคยบางครั้ง	2	ให้ 2 คะแนน
ไม่เคยเลย	1	ให้ 3 คะแนน

ส่วนที่ 2 แบบประเมินภาวะจิตเสื่อม

เป็นแบบประเมินภาวะจิตเสื่อม ซึ่งใช้ประเมินสภาวะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุว่ายังมีสุขภาพจิตที่ปกติ ไม่ได้เสื่อมไปตามวัย หรือเสื่อมไปเพราะพยาธิสภาพของโรค สามารถที่จะจดจำ เหตุการณ์ บุคคล สถานที่ได้ แบบประเมินภาวะจิตเสื่อมนี้ นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช และคณะได้นำมาใช้ประเมินภาวะสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ในการศึกษาพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไทยที่อายุยืนยาวและแข็งแรงในปี 2531 โดยกำหนดให้ได้คะแนนการประเมินผล 9 คะแนนขึ้นไป ถือว่าเป็นผู้สูงอายุสุขภาพจิตปกติ แบบประเมินภาวะจิตเสื่อมนี้ประกอบด้วยคำถามปลายปิดและปลายเปิด จำนวน 11 ข้อ

การให้คะแนนแบบประเมินจิตเสื่อมให้คะแนน ดังนี้

บอกถูกต้อง	ให้ 2 คะแนน
บอกไม่ถูกหรือถูก 1 - 2 แห่ง	ให้ 1 คะแนน
ไม่ตอบหรือไม่รู้	ให้ 0 คะแนน

เครื่องมือส่วนที่ 2 นี้ จะนำไปประเมินผู้สูงอายุว่ามีภาวะสุขภาพจิตปกติสามารถตอบคำถาม และการสัมภาษณ์ได้ หลังจากนั้นจึงใช้เครื่องมือส่วนที่ 1 ประเมินภาวะสุขภาพจิตว่ามีภาวะสุขภาพจิตที่เครียดสูง หรือต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมาตรฐาน เพื่อคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรที่มีปัญหาสุขภาพจิต และไม่มีปัญหาสุขภาพจิต เพื่อนำมาตอบแบบสัมภาษณ์ของเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ส่วนที่ 1, 2, 3 และ 4 ต่อไป

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างประชากร ข้อมูลนี้จะครอบคลุมตัวแปรที่นำมาศึกษา 5 ตัวแปรคือ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ และลักษณะของครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความรู้สึกลึกลับและโครงสร้างเครือข่ายทางสังคม

เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับความรู้สึกลึกลับ และ โครงสร้างเครือข่ายทางสังคมซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ เป็นคำถามให้เลือกตอบ จำนวน 14 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

	ข้อความทางด้านบวก	ข้อความทางด้านลบ
ใช่	ให้ 1 คะแนน	ให้ 0 คะแนน
ไม่ใช่	ให้ 0 คะแนน	ให้ 1 คะแนน

ส่วนแบบสัมภาษณ์โครงสร้างเครือข่ายทางสังคม เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ทำเป็นตารางเพื่อสัมภาษณ์ถึงจำนวน เพศ ลักษณะความสัมพันธ์ ระยะเวลาที่ติดต่อกัน วิธีการที่ติดต่อและการสนับสนุนที่ได้รับจากโครงสร้างเครือข่ายทางสังคมแต่ละเครือข่าย จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม

เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรม และปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมของผู้สูงอายุ ซึ่งจะครอบคลุมตัวแปร 5 ตัวคือ บทบาทในครอบครัว การจัดการต่อภาวะเครียด ความภูมิใจ และแบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร วารสาร และงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทในครอบครัว การจัดการต่อภาวะเครียด ความภูมิใจและความสำเร็จในชีวิต การทำกิจกรรมในสังคม และการสนับสนุนทางสังคม เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มีข้อความทั้งทางบวกและทางลบ ให้ผู้สูงอายุประเมินตนเองตามความคิด ความเชื่อที่เห็นด้วยมากน้อยเพียงใด ให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ได้ตอบด้วยตนเอง จำนวน 44 ข้อ คือ

บทบาทในครอบครัว	มีจำนวน	6 ข้อ
การจัดการต่อภาวะเครียด	มีจำนวน	12 ข้อ
ความภูมิใจและความสำเร็จในชีวิต	มีจำนวน	7 ข้อ
การทำกิจกรรมในสังคม	มีจำนวน	6 ข้อ
การสนับสนุนทางสังคม	มีจำนวน	13 ข้อ

การให้คะแนนแบบสอบถามมีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

	ข้อความทางด้านบวก	ข้อความทางด้านลบ
ไม่เห็นด้วยเลย	ให้ 1 คะแนน	ให้ 4 คะแนน
ไม่เห็นด้วยบางส่วน	ให้ 2 คะแนน	ให้ 3 คะแนน
เห็นด้วย	ให้ 3 คะแนน	ให้ 2 คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้ 4 คะแนน	ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคะแนนเฉลี่ยมีดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.99 หมายถึง พฤติกรรมหรือปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ

คะแนนเฉลี่ย 2.00 - 2.99 หมายถึง พฤติกรรมหรือปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 3.00 - 4.00 หมายถึง พฤติกรรมหรือปฏิสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง

ส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์การรับรู้ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรค

แบบสัมภาษณ์การรับรู้ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมการป้องกันโรคของผู้สูงอายุ ซึ่งดัดแปลงจากแบบวัดการรับรู้ภาวะสุขภาพของ คีร์วรรณ สิ้นไชย (2532) ซึ่งนำไปใช้ในประชากรผู้สูงอายุ ในสถานสงเคราะห์คนชรา กรมประชาสงเคราะห์ มีค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเชื่อมั่น 0.74 ส่วนแบบสัมภาษณ์พฤติกรรมการป้องกันโรค แปลและดัดแปลงให้เหมาะสมจากพฤติกรรมการป้องกันโรคของ ฮาร์ริส และกูเทน (Harris and Guten, 1979) และของ แลงกลี (Langlie, 1977) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ช่อง ข้อคำถามมีทั้งด้านบวกและด้านลบมีจำนวน 40 ข้อคือ

การรับรู้ภาวะสุขภาพ	มีจำนวน	20 ข้อ
พฤติกรรมการป้องกันโรค	มีจำนวน	20 ข้อ

การให้คะแนนแบบสัมภาษณ์มีเกณฑ์ให้คะแนนดังนี้

	ข้อความทางด้านบวก	ข้อความทางด้านลบ
มาก	ให้ 3 คะแนน	ให้ 1 คะแนน
ปานกลาง	ให้ 2 คะแนน	ให้ 2 คะแนน
น้อย	ให้ 1 คะแนน	ให้ 3 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินคะแนนเฉลี่ย มีดังนี้

คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.66	หมายถึง	การรับรู้ภาวะสุขภาพหรือพฤติกรรม การป้องกันโรคในทางบวกต่ำ
คะแนนเฉลี่ย	1.67 - 2.33	หมายถึง	การรับรู้ภาวะสุขภาพหรือพฤติกรรม การป้องกันโรคในทางบวกปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	2.34 - 3.00	หมายถึง	การรับรู้ภาวะสุขภาพหรือพฤติกรรม การป้องกันโรคในทางบวกสูง

การหาความตรงตามเนื้อหา (Content Validity)

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น ไปขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 ท่าน เป็นอาจารย์พยาบาลแผนกวิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวช จำนวน 4 ท่านเป็นพยาบาลที่มีประสบการณ์ในการดูแลผู้สูงอายุและมีผลงานวิชาการ ผลงานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 3 ท่าน พยาบาลวิชาชีพซึ่งปฏิบัติงานในแผนกการพยาบาลจิตเวชและจิตเวชชุมชน จำนวน 2 ท่าน และ นักจิตวิทยาคลินิกจำนวน 1 ท่าน (ดังรายนามในภาคผนวก ก) ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาโดยพิจารณาร่วมกับคำจำกัดความและกรอบแนวคิด ที่ผู้วิจัยแนบไปพร้อมกับเครื่องมือ นอกจากนั้นผู้ทรงคุณวุฒิยังช่วยตรวจสอบความถูกต้องของการวัด ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และเกณฑ์การพิจารณาคะแนนด้วย

หลังจากนั้นนำผลการตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไข แบบสัมภาษณ์ ร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมการวิจัย โดยถือเกณฑ์ความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ใน 10 ท่าน

การหาความเที่ยง (Reliability)

ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่มีความตรงตามเนื้อหา ไปทดลองใช้กับผู้สูงอายุซึ่งมีลักษณะตรงกับตัวอย่างประชากรที่จะศึกษา จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพจิต จำนวน 15 คน กลุ่มที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิต จำนวน 15 คน เมื่อสัมภาษณ์ครบตามจำนวนแล้วนำข้อมูลที่ได้มาหาความเที่ยงโดยวิธีการดังนี้ แบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2 คำนวณโดยวิธี คูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson Formular 20) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้ (ประคอง กรรณสูตร, 2528)

$$r_{K-R20} = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum pq}{S_x^2} \right]$$

เมื่อ	n	=	จำนวนข้อคำถามในแบบสอบถาม
	p	=	สัดส่วนจำนวนคนที่ตอบคำถามได้ถูกต้อง
	q	=	สัดส่วนจำนวนคนที่ตอบผิด
	$\sum pq$	=	ผลรวมของ pq ของทุก ๆ ข้อคำถาม
	S_x^2	=	ความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

สำหรับแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่ 3 และส่วนที่ 4 คำนวณโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณดังนี้ (ประคองกรรณสูต, 2528)

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right]$$

α	=	ความเชื่อถือได้
$\sum S_i^2$	=	ผลรวมของความแปรปรวนของแบบวัดแต่ละข้อ
S_t^2	=	ความแปรปรวนของแบบวัดทั้งฉบับ
K	=	จำนวนข้อทั้งหมดในแบบวัด

ตารางที่ 5 ผลของการหาความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์

ส่วนที่	แบบสัมภาษณ์	จำนวนข้อ	ค่าความเที่ยง
2	ความรู้สึกสูญเสีย	14	.69
3	พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อม		
	บทบาทในครอบครัว	6	.75
	การจัดการต่อภาวะเครียด	12	.82
	ความภูมิใจและความสำเร็จในชีวิต	7	.90
	การทำกิจกรรมในสังคม	6	.79
	การสนับสนุนทางสังคม	13	.87
4	การรับรู้ภาวะสุขภาพและพฤติกรรมป้องกันโรค		
	การรับรู้ภาวะสุขภาพ	20	.75
	พฤติกรรมป้องกันโรค	20	.83
ค่าความเที่ยงของแบบสัมภาษณ์ทั้งฉบับ		=	.90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการดำเนินการรวบรวมข้อมูล มีดังนี้คือ

1. ^๕ขั้นเตรียมผู้ช่วยวิจัย

ผู้วิจัยมีผู้ช่วยวิจัย จำนวน 3 คน เป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ดูแลผู้ป่วยสูงอายุ 1 ปี หลังสำเร็จการศึกษา ก่อนทำการวิจัยได้วางแผนร่วมกันกับผู้ช่วยวิจัย โดยได้ชี้แจงเกี่ยวกับงานวิจัย เรื่อง วัตถุประสงค์ ประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากร และการใช้เครื่องมือให้ทราบโดยละเอียด และให้ตัวอย่างเครื่องมือแก่ผู้ช่วยวิจัยทั้ง 3 คน ไปศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้ช่วยวิจัยซักถามเกี่ยวกับเครื่องมือ ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดให้ทราบจนเข้าใจ จากนั้นผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทดลองใช้เครื่องมือทำการสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุที่มีลักษณะตรงกับตัวอย่างประชากรคนละ 1 คน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตวิธีการสัมภาษณ์ หลังการสัมภาษณ์ได้เปิดโอกาสให้ผู้ช่วยวิจัยซักถามและตรวจสอบวิธีการกับผลการสัมภาษณ์ให้ตรงกันอีกครั้งหนึ่ง

2. ขั้นตอนเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึง ผู้อำนวยการโรงพยาบาลประจำจังหวัดทั้ง 12 แห่ง และสาธารณสุขประจำอำเภออีก 8 แห่ง แจกวัสดุประสงค์ และขออนุญาตในการเก็บข้อมูล จากผู้สูงอายุที่มารับบริการในชมรมผู้สูงอายุ คลินิกจิตเวช คลินิกผู้สูงอายุ คลินิกตรวจโรคทั่วไปของโรงพยาบาล แต่ละแห่งและผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนของแต่ละอำเภอ

2.2 คัดเลือกผู้สูงอายุที่มารับบริการที่มีลักษณะตรงตามเกณฑ์ที่จะศึกษา ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามที่ระบุไว้ในตัวอย่างประชากร โดยกลุ่มผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตจะดูจากบัตรบันทึกประวัติของผู้ป่วยขณะมารับบริการที่แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลประจำจังหวัดทั้ง 4 จังหวัด ส่วนกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิตทำการคัดเลือก โดยตรวจรายชื่อผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุประจำโรงพยาบาลอำเภอ และจากสำมะโนประชากรของอำเภอที่เป็นตัวแทน 8 อำเภอ โดยใช้แบบประเมินภาวะจิตเสื่อม และแบบวัดภาวะเครียดคัดกรองเป็นผู้มีสุขภาพจิตดี ก่อน ทั้ง 2 กลุ่ม

2.3 สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิต และ ไม่มีปัญหาสุขภาพจิตใช้เวลาคนละประมาณ 25 - 45 นาที

2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เวลาตั้งแต่วันที่ 18 มกราคม 2536 - 5 มีนาคม 2536 รวมเป็นเวลา 7 สัปดาห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคะแนนแบบสัมภาษณ์ที่เก็บรวบรวมได้ไปคำนวณหาค่าทางสถิติโดยแยกวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

- ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นค่าจำนวน และร้อยละ
- ตอนที่ 2 วิเคราะห์สถานภาพส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของผู้สูงอายุแต่ละอย่าง และการรับรู้ภาวะสุขภาพ พฤติกรรมจำแนกตามกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิต และไม่มีปัญหาสุขภาพจิต โดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- ตอนที่ 3 วิเคราะห์ตัวแปรจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพจิต และไม่มีปัญหาสุขภาพจิต โดยวิเคราะห์ข้อมูล 3 ขั้นตอน คือ
- 3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่มีปัญหาสุขภาพจิต กับกลุ่มที่ไม่มีปัญหาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ
  - 3.2 ตัวแปรและอันดับความสำคัญที่สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างกลุ่ม
  - 3.3 สมการจำแนกกลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ใช้โปรแกรม SPSS^X/PC